

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1916 kl. 12 m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående den personliga frihetens värnande mot psykiatrisk läkarepraktik, som går utöver sin kompetens och befogenhet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 188, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära ett övervägande i vad mån och på vad sätt den personliga friheten må kunna i de i motionen angivna avseenden värnas mot psykiatrisk läkarepraktik, som går utöver sin kompetens och befogenhet.

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet, som vid behandlingen av ifrågavarande motion ansett det vara lämpligt att inhämta kungl. medicinalstyrelsens yttrande i ämnet, har, efter därom hos vederbörande statsråd gjord framställning, av nämnda myndighet mottagit det utlåtande, som återgives i bilaga.

Motionärens framställning är koncentrerad kring tvenne huvudsynpunkter, gående ut på att framhäva den fara, som vid utfärdande av läkarintyg rörande personers sinnesbeskaffenhet förefinnes, dels för att personer obehörigen interneras på hospital, dels ock för att personer obehörigen berövas sin rättskapacitet för upprättande av rättshandlingar såsom gåvobrev, testamenten och dylikt. Vad först beträffar den av

Utskottet.

motionären påpekade faran i sistnämnda hänseende synes det utskottet, även om det torde böra medgivas, att en icke i allo tillfredsställande praxis uppkommit i fråga om avgivande av psykiatriska utlåtanden angående persons rättskapacitet, att, såsom även kungl. medicinalstyrelsen framhåller, stora för att icke säga oöverkomliga svårigheter möta att på lagstiftningens väg vidtaga fullt betryggande åtgärder häremot. Önskvärt vore emellertid, om utvecklingen kunde ledas i den riktning, som kungl. medicinalstyrelsen påpekat, varigenom utlåtanden av ovan nämnda slag mera än hittills varit fallet kunde komma att bero av styrelsens överinseende eller direkta handläggning.

Vad åter angår frågan om personers obehöriga internering eller kvarhållande å vårdanstalt för sinnessjuka, vilken synes vara den, som egentligen av motionens slutyrkande beröres och utskottet följaktligen ansett sig böra närmast taga under övervägande, kan ej förbises, att med nu gällande bestämmelser vissa olägenheter förefinnas, vilkas undanröjande synes vara av behovet påkallat. Enligt Kungl. Maj:ts förnyade nädiga stadga angående sinnessjuka den 14 juni 1901, § 29, skall vid intagning av patient å hospital skriftlig ansökan efter föreskrivet formulär till hospitalets direktion ingivas, vilken ansökan bland annat skall vara åtföljd dels av ett av legitimerad läkare efter undersökning, verkställd inom en månad före ansökans ingivande, utfärdat intyg (efter formulär i Bil. A till nämnda stadga), dels av ett av trovärdiga personer avgivet utlåtande (formulär enligt Bil. B). Samma stadga, § 31 mom. 1, föreskriver, att då enligt läkarintyg den sjuke förklarats i behov av trängande vård, kan denna utan ansökan till hospital insändas, varjämte mom. 2 av nämnda § medger, att då stadgat sjukbetyg icke utan menlig tidsutdräkt kan anskaffas, må den sjuke genom polismyndighet inställas vid hospital och föreskrivna handlingar efteråt insändas. Dessa stadganden, vilka avse statshospitalen, gälla ej ifråga om intagning å olika slag av kommunala sinnessjukanstalter, beträffande vilka över huvud inga föreskrifter finnas i berörda avseende. Vad beträffar tillämpningen av gällande stadga framgår av de av överinspektören för sinnessjukvården i riket avgivna årsberättelser, att vid intagning av sjuka fullständiga intagningshandlingar i regel förelegat, om man bortser från Stockholms hospital, där intagningarna i det stora flertalet fall år efter år ägt rum på grund av allenast polisremiss i förening med en enkel läkarattest, däri någon motivering till den i densamma uttalade uppfattningen i allmänhet icke anförts. Såsom av överinspektören påpekats (senast i årsberättelsen 1914) har det visat sig, att intagningsförfarandet vid nämnda hospital i åtskilliga fall varit i strid med gällande författning.

Att under sådana förhållanden beklagliga missgrepp kunnat begås är genom anförda årsberättelser till fullo bestyrkt, och ha från överinspektörens sida föranlett upprepade påpekanden om nödvändigheten av ökade garantier till skydd mot godtyckligt eller alltför summariskt tillvägagångssätt vid internering å hospital.

Om utskottet sålunda icke för sin del vill förneka, att vissa brister vidlåda formaliteterna för intagning av patienter å sinnessjukanstalt, kan utskottet i samband härmed icke undertrycka den meningen, att motionären, vid påyrkande av botemedel, vilka i och för sig kunna vara behövliga till ovannämnda bristers förekommande, icke tillräckligt beaktat de åtgärder, som i förevarande avseende redan äro under förberedelse. Utskottet får erinra därom, att jämlikt nådigt bemyndigande den 12 september 1913 sakkunniga tillkallats att inom civildepartementet biträda med verkställande av revision av stadgan angående sinnessjuka m. m. Särskild uppmärksamhet förtjänar därvid, att i de sakkunnigas uppdrag bland annat ingår att beakta, det nödig trygghet beredes mot att den personliga friheten kränkes genom intagning eller kvarhållande av person på sinnessjukanstalt utan tillräcklig anledning, vilket direktiv för de sakkunnigas arbete i allt väsentligt tillvaratager de av motionären framhävda synpunkterna. Påpekas må även, att instruktionen för de sakkunnigas arbete jämväl omfattar de enskilda och kommunala sinnessjukanstalterna, där interneringsförhållandena, som ovan antytts, icke äro underkastade kontroll i form av reglerande föreskrifter. Att kraven på reformer ifråga om formaliteterna för intagning å sinnessjukanstalt redan blivit beaktade framgår av det särskilda utlåtande med förslag, som de sakkunniga avgivit den 7 augusti 1915, till ändrade bestämmelser i sinnessjukstadgan angående de sjukas intagning och permitterande m. m. De skärpta bestämmelser mot intagning å statshospital, som här föreslås, grunda sig till huvudsaklig del på den erfarenhet, som från Stockholm inhämtats ifråga om tillämpningen av ovan omnämnda mom. 2 § 31, i sinnessjukstadgan. Visserligen har de sakkunnigas förslag, som för närvarande befinner sig under Kungl. Maj:ts övervägande, av kungl. medicinalstyrelsen tills vidare avböjts, men har detta, som det vill synas, väsentligen skett på den grund, att den fråga, som sålunda av de sakkunniga gjorts till föremål för specialbehandling, enligt styrelsens mening icke är av beskaffenhet att lämpligen kunna utbrytas ur deras uppdrag i övrigt, varför dess avgörande bort företagas i samband med utarbetandet av de sakkunnigas slutliga förslag i dess helhet. Av styrelsens här bifogade yttrande framgår, att det enligt styrelsens åsikt ligger särskild vikt uppå, att i nämnda slutförslag

erforderliga bestämmelser komma att föreslås rörande intagning även å landstingens och de kommunala sinnessjukanstalterna. Att fullt be-tryggande garantier uti förevarande hänseende åstadkommas är ett önskemål, som styrelsen för sin del med all tydlighet inskräper.

I samband med frågan om införande av önskvärda garantier mot missförhållanden av den art, som i motionen omnämnas, vill utskottet till slut endast erinra om att en dylik garanti i sin mån redan förefinnes genom tillvaron av en särskild myndighet, överinspektören för sinnessjukvården i riket, vilken har sig ålagt att övervaka tillståndet å de under hans uppsikt varande sinnessjukanstalterna och vid behov ingripa mot de missgrepp av olika slag, som där kunna förekomma. Att överinspektören även haft och alltjämt har sin synnerliga uppmärksamhet fäst på här ifrågavarande missförhållanden, till vilkas förbättrande han givit fruktbarande uppslag, framgår, såsom förut omnämnts, av de årsberättelser han över sin verksamhet avgivit.

Av det ovan sagda är tydligt, att de av motionären framställda önskemålen redan vunnit beaktande och för närvarande befinna sig under det övervägande, som i motionen påyrkas.

Utskottet får med anledning härav hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 april 1916.

På utskottets vägnar:

WALTER KANT.

Närvarande vid förevarande ärendes slutbehandling: herrar *Kant*, *O. Nilsson* i Örebro, *Svensson* i Skönsberg, *Johanson* i Gäre, *Hellberg* i Ljungskile. *Sjögren*, *Mossberg*, *Nilsson* i Antnäs, *Persson* i Västervik och *Gabrielsson*.

Bilaga.

Till KONUNGEN.

Genom ämbetsskrivelse från civildepartementet den 15 februari 1916 har medicinalstyrelsen anbefallts att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med av riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott begärt yttrande över en inom kammaren väckt motion, nr 188, om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående den personliga frihetens värnande mot psykiatrisk läkarpraktik, som går utöver sin kompetens och befogenhet.

Motionären uttalar som sin åsikt, att på grund av nu tillämpad praxis bland läkare vid utfärdande av intyg rörande personers sinnesbeskaffenhet fara finnes, dels för att personer obehörigen interneras på hospital, dels ock för att personer obehörigen berövas sin rättskapacitet för upprättande av rättshandlingar såsom gävbrev, testamenten och dylikt.

Medicinalstyrelsen vill icke förneka, att brister vidlåda de nuvarande formerna för intagning av sinnessjuka å sinnessjukanstalter, vilket förhållande de jämlikt nådigt beslut den 12 september 1913 tillkallade sakkunniga för revision av sinnessjukstadgan m. m. också påpekat uti ett av dem till statsrådet och chefen för civildepartementet den 7 augusti 1915 avgivet utlåtande med förslag till vissa ändringar i förnyade nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901. De sakkunniga framhålla däri att, om § 31 mom. 2 av nämnda stadga, vilket innehåller nu gällande bestämmelser om intagning av sinnessjuka, som äro i trängande behov av hospitalsvård, skulle i så måtto hava tillämpats efter bokstaven, att intagning skett utan företeende av något som helst läkarintyg, skulle utan tvivel därav svåra vådor för den personliga friheten kunna uppstå. Emellertid vore icke ett enda fall de sakkunniga bekant, där en person, undantagandes naturligen när fråga vore om observation av för brott tilltalad person, blivit intagen å någon statens sinnessjukanstalt utan läkarintyg. Alltid hade nämligen vid intagning medelst polisremiss utom bilaga A en kortare läkarattest, däri intygades förekomsten av sinnessjukdom och trängande behov av hospitalsvård, förelegat. Då polisremissen i allmänhet icke åtföljdes av något polisprotokoll, innehållande uppgifter om omständigheterna vid personens omhändertagande eller om vad polismyndigheterna inhämtat angående fallet, medförde detta den olägenheten, att anstaltens läkare icke finge någon kännedom om förhistorien, varför det kunde bliva omöjligt för honom att avgöra, huruvida den intagne vore farlig för den allmänna säkerheten eller ej.

Vad statshospitalen vidkommer torde emellertid, enligt medicinalstyrelsens förmenande, bristerna uti intagningsförmåheterna vara utan betydelse. Ifrågasvarande slag av intagning förekommer nämligen, utom i ytterst sällsynta fall, icke vid andra hospital än Stockholms, och den intagne blir omedelbart efter intagningen föremål för en noggrann undersökning av en i psykiatri väl utbildad läkare. Ett tilläventyrs uppkommet misstag blir därför utan dröjsmål rättat. Risken för obehörig internering å statshospital torde således vara reducerad till ett minimum.

En långt större fara för dylik internering föreligger vid landstingens och de kommunala upptagningsanstalterna, där — om man undantager våra större städer — läkarna icke hava speciell fackutbildning och deras ronder även äro mera ore-gelbundna och beträffande vilka inga som helst intagningsformaliteter finnas föreskrivna.

Till avhjälpande av de övan berörda olägenheterna hava ovannämnda sakkunniga föreslagit ett tillägg till § 31 i sinnessjukstadgan, innehållande en bestämmelse därom, att vid intagning medelst polisremiss till denna skall fogas jämväl protokoll, däri dels lämnas en allmän redogörelse för omständigheterna vid omhändertagandet, dels ock uttryckligen angives såväl anledningen till att intyg enligt bilaga A icke kunnat anskaffas som ock särskilt de skäl, vilka föranlett polismyndigheten att anse den sjuke för den allmänna säkerheten vådlig.

Dessa skärpta bestämmelser rikta sig blott mot intagning å statshospital, där, såsom medicinalstyrelsen ovan framhållit, faran för obehörig internering är synnerligen ringa, under det att inga bestämmelser föreslås beträffande intagning å landstingens och de kommunala sinnessjukanstalterna, där dock en verklig fara för obehörig internering kan föreligga.

I det åt de sakkunniga lämnade uppdraget ingår emellertid jämväl att beakta, att nödig trygghet beredes mot att den personliga friheten kränkes genom intagning eller kvarhållande på sinnessjukanstalt utan tillräcklig anledning. Det torde sålunda kunna antagas, att de sakkunniga vid avgivande av sitt slutliga förslag komma att föreslå erforderliga bestämmelser rörande intagning även å landstingens och de kommunala sinnessjukanstalterna, och skall medicinalstyrelsen vid den granskning av det blivande förslaget, som styrelsen torde erhålla Eders Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa, icke underlåta att tillse, att fullt betryggande garantier uti förevarande hänseende åstadkommas. Under sådana förhållanden synes det medicinalstyrelsen, att tilläventyrs befintlig fara för obehörig internering kommer att bliva föremål för vederbörlig myndigheters prövning och att några vidare åtgärder i förevarande hänseende icke för närvarande äro erforderliga.

Vidkommande den andra delen av motionärens framställning — faran för att personer obehörigen berövas sin rättskapacitet för upprättande av rättshandlingar — måste medicinalstyrelsen medgiva, att den på senare åren uppkomna praxis, att personer i rättsligt syfte vända sig till läkare för att erhålla psykiatriska utlåtanden angående rättskapacitet, utan att läkaren haft personen under behandling eller haft tillfälle att undersöka honom, är mindre lämplig och att de följder, som detta stundom medfört, måste beklagas. Att lagstifta häremot torde likväl vara praktiskt utförbart. Enskilda personer torde nämligen icke genom någon lagstiftning kunna förhindras att i sina egna privata angelägenheter hänvända sig till de läkare, de själva önska, och svårligen torde läkare kunna förbjudas utfärda utlåtanden, då de därom anmodas. Önskligt vore emellertid, att de sålunda rådfrågade läkarna ville avstå från slutgiltigt bedömande av fallet och inskränka sina utlåtanden att innehålla ett yttrande, huruvida skäl synas föreligga eller icke för att hos domstol eller annan vederbörlig myndighet göra framställning om inhämtande av medicinalstyrelsens utlåtande angående ifrågavarande persons rättskapacitet. Enligt sin instruktion är medicinalstyrelsen skyldig att tillhandagå dessa myndigheter med av dem begärda utlåtanden och upplysningar, och handläggas frågor, sådana som nu avhandlade angående rättskapacitet, jämlikt 25 § av instruktionen

uti styrelsens rättspsykiatriska nämnd, bestående av två utav styrelsens ledamöter, av vilka den ene är chefen för hospitalsbyrån, samt dessutom överinspektören för sinnessjukvården i riket eller, vid förfall för honom, en psykiater i medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, varförutom vid skiljaktiga meningar eller, då eljest så finnes nödigt, kan tillkallas ytterligare en psykiater i vetenskapliga rådet. Medicinalstyrelsen torde sålunda besitta den erforderliga kompetensen för bedömande av en persons rättskapacitet.

I de fall, då dylika frågor hänskjutits till medicinalstyrelsens avgörande, då väl i allmänhet stark misstanke om bristande rättskapacitet förelegat, har det likväl visat sig, att styrelsen ingalunda som regel plägar fränkänna vederbörande sådan kapacitet. I detta hänseende vill medicinalstyrelsen meddela, att enligt vad av en inom styrelsen upprättad statistik över de till styrelsen under åren 1910—1915 inkomna mål rörande omyndighetsförklaringar, testamenten, gåvo- och köpehandlingar framgår, styrelsen vid avgivande av utlåtanden i dessa mål i elva fall förklarat vederbörande äga rättskapacitet och i tio fall sakna sådan.

Beträffande det av motionären såsom bevis för riktigheten av hans åsikt i denna del åberopade fallet »Lotten von Kræmers testamente» får medicinalstyrelsen framhålla, att detta rättspsykiatriska fall aldrig varit föremål för styrelsens prövning.

Uti handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, professorn Bror Gadelius, vilken, med instämmande i ovanstående utlåtande, vid ärendets avgörande uttalat sig, på sätt bilagda utdrag av styrelsens protokoll för denna dag utvisar.

Stockholm den 21 mars 1916.

Underdånigst:
B. BUHRE.

RICHARD STENBECK.

Karl Leijer.